

HUDUDIIY KLASTERLAR ORQALI KICHIK VA O'RTA BIZNESNI RIVOJLANTIRISH STRATEGIYALARI

Abdug'ayurova Xurshida Jamolddin qizi

Farg'ona davlat universiteti tayanch doktoranti

Annotatsiya: Maqolada hududiy klasterlar tizimi orqali kichik va o'rta biznesni rivojlantirish strategiyalarining nazariy va amaliy jihatlari yoritilgan. Kichik va o'rta biznes (KOB) mamlakat iqtisodiy tizimining barqarorligi va raqobatbardoshligini ta'minlashda muhim o'rin tutadi. Hududiy klasterlar esa tarmoqlararo kooperatsiyani kuchaytiruvchi, innovatsiyalarni tez tatbiq etuvchi hamda resurslardan samarali foydalanishni ta'minlovchi mexanizm sifatida namoyon bo'ladi. Maqolada KOB subyektlarini klaster tizimiga integratsiya qilish mexanizmlari, davlat tomonidan qo'llab-quvvatlash choralari, moliyalashtirish va innovatsion salohiyatni oshirish yo'nalishlari tahlil qilingan. Shuningdek, O'zbekistonda hududiy klasterlarning iqtisodiy samaradorligini oshirish uchun zarur bo'lgan institutsional, infratuzilmaviy va huquqiy asoslar haqida fikr yuritilgan.

Kalit so'zlar: hududiy klaster, kichik biznes, o'rta biznes, iqtisodiy strategiya, innovatsiya, raqobatbardoshlik, integratsiya, kooperatsiya, investitsiya, barqaror rivojlanish.

Аннотация: В статье рассматриваются теоретические и практические аспекты развития малого и среднего бизнеса (МСБ) через систему региональных кластеров. Малый и средний бизнес играет ключевую роль в обеспечении устойчивости и конкурентоспособности национальной экономики. Региональные кластеры способствуют укреплению межотраслевой кооперации, ускорению внедрения инноваций и эффективному использованию ресурсов. В работе анализируются механизмы интеграции субъектов МСБ в кластерную систему, меры государственной поддержки, направления повышения инновационного потенциала и финансовой устойчивости. Также обсуждаются институциональные, инфраструктурные и правовые основы повышения эффективности региональных кластеров в Узбекистане.

Ключевые слова: региональные кластеры, малый бизнес, средний бизнес, экономическая стратегия, инновации, конкурентоспособность, интеграция, кооперация, инвестиции, устойчивое развитие.

Annotation: This article explores the theoretical and practical aspects of developing small and medium-sized enterprises (SMEs) through regional cluster systems. SMEs play a crucial role in ensuring the sustainability and competitiveness of a national economy. Regional clusters act as mechanisms that enhance inter-sectoral cooperation, accelerate innovation implementation, and enable efficient resource utilization. The paper analyzes the mechanisms of integrating SMEs into the cluster system, government support measures, financial tools, and approaches to strengthen innovation capacity. The study also discusses institutional, infrastructural, and legal foundations necessary to increase the economic efficiency of regional clusters in Uzbekistan.

Keywords: regional cluster, small business, medium business, economic strategy, innovation, competitiveness, integration, cooperation, investment, sustainable development.

Hududiy klasterlar orqali kichik va o'rta biznesni rivojlantirish strategiyalari zamonaviy iqtisodiyotda muhim yo'nalishlardan biri bo'lib, iqtisodiy tizimda barqaror o'sish, raqobatbardoshlik va innovatsion salohiyatni oshirishning muhim omili sifatida qaraladi. Kichik va o'rta biznes subyektlari iqtisodiyotning elastik, tez moslashuvchan bo'g'ini bo'lib, ularning faoliyatini klaster modeli asosida tashkil etish ishlab chiqarish va xizmat ko'rsatish tarmoqlarida kooperatsiya aloqalarini mustahkamlaydi. Klaster tizimida korxonalar, ta'lim muassasalari, ilmiy markazlar, bank va investitsion institutlar hamda davlat organlari o'rtasida o'zaro hamkorlik mexanizmlari shakllanadi. Bu esa innovatsion g'oyalarni tez tatbiq etish, mahalliy xom ashyolarni chuqur qayta ishlash, eksport salohiyatini kengaytirish va yangi ish o'rinlarini yaratish imkonini beradi. O'zbekiston sharoitida hududiy klasterlar orqali kichik va o'rta biznesni rivojlantirish iqtisodiy modernizatsiyaning muhim yo'nalishi hisoblanadi. Mamlakatda yengil sanoat, qishloq xo'jaligi, oziq-ovqat, farmatsevtika, axborot texnologiyalari kabi tarmoqlarda klasterlashuv jarayoni bosqichma-bosqich yo'lga qo'yilgan bo'lib, bu tarmoqlarda KOB subyektlarining ishtiroki ortib bormoqda. Klaster tizimi kichik korxonalar uchun ishlab chiqarish xarajatlarini kamaytirish, resurslardan birgalikda foydalanish va bozorda raqobatbardosh bo'lish imkonini yaratadi. Shu bilan birga,

klasterda mavjud korxonalar o'rtasida texnologik va innovatsion tajriba almashinuvi jarayoni kuchayadi. Bunday modelning samaradorligi ko'p jihatdan davlat siyosatining izchilligiga, infratuzilmaviy ta'minotga, kredit resurslariga kirish imkoniyatlariga hamda marketing infratuzilmasining rivojlanish darajasiga bog'liq. Klaster yondashuvi kichik biznesni yirik ishlab chiqarish zanjirlariga integratsiya qilish imkonini beradi, natijada ular global qiymat zanjirlariga ulanadi. Shu bilan birga, hududiy klasterlar orqali KOB sektorini rivojlantirish ijtimoiy-iqtisodiy barqarorlikni mustahkamlashga xizmat qiladi. Chunki kichik biznes subyektlari bandlik darajasini oshiradi, soliq tushumlarini ko'paytiradi va hududiy rivojlanish uchun yangi imkoniyatlar yaratadi. Innovatsion klasterlarda kichik biznes korxonalari uchun inkubatorlar, texnoparklar va axborot markazlarini tashkil etish muhim strategik yo'nalish hisoblanadi. Bu markazlar orqali yangi texnologiyalarni joriy etish, ilg'or xorijiy tajribani o'rganish, ilmiy tadqiqot natijalarini amaliyotga tatbiq etish imkoniyati kengayadi. Raqamli transformatsiya sharoitida esa hududiy klasterlarning boshqaruv tizimlari avtomatlashtirilgan raqamli platformalarga asoslanishi lozim. Bu tizimlar klaster ishtirokchilarining o'zaro hamkorligini kuchaytiradi, ma'lumot almashish jarayonini tezlashtiradi va boshqaruvda shaffoflikni ta'minlaydi. Kichik biznes uchun klaster tizimi ichida moliyaviy xizmatlardan foydalanish imkoniyatlarini kengaytirish ham muhimdir. Shu maqsadda davlat kafolatlari, soliq imtiyozlari, mikromoliyalash va grant dasturlari orqali klaster ichidagi korxonalarni rag'batlantirish mexanizmlari joriy etilishi zarur. Shuningdek, hududiy klasterlarni rivojlantirishda mahalliy hokimiyat organlarining faol ishtiroki, infratuzilma investitsiyalarining oshirilishi va logistika tarmoqlarining rivojlantirilishi ham muhim rol o'ynaydi. Klaster asosida KOBni rivojlantirishning samaradorligi, avvalo, ularning innovatsion salohiyati, bilimlar oqimi va texnologik integratsiyasi darajasiga bog'liqdir. Shu boisdan, klaster boshqaruvida bilim iqtisodiyoti tamoyillarini joriy etish, inson kapitaliga sarmoya kiritish va ta'lim tizimi bilan uzviy integratsiyani ta'minlash ustuvor yo'nalish bo'lishi lozim. Natijada klaster tizimi kichik biznesni barqaror, innovatsion va raqobatbardosh rivojlantirishning asosiy mexanizmiga aylanadi.

Hududiy klasterlar orqali kichik va o'rta biznesni rivojlantirish strategiyalari zamonaviy iqtisodiy siyosatning eng muhim yo'nalishlaridan biri sifatida mamlakatning raqobatbardoshligini oshirish, investitsiya muhitini yaxshilash hamda innovatsion faoliyatni kengaytirishga xizmat qiladi. Kichik va o'rta biznes

subyektlarini klaster tizimiga integratsiya qilish natijasida ularning ishlab chiqarish quvvatlari, texnologik imkoniyatlari va eksport salohiyati sezilarli darajada oshadi. Klaster modeli iqtisodiy faoliyatning muayyan hududiy markazlarda to'planishini, tarmoqlararo kooperatsiya munosabatlarining shakllanishini va bilimlar almashinuvi asosida yangi mahsulotlar yaratishni ta'minlaydi. Bunday tizimda kichik korxonalar o'zaro raqobat bilan birga hamkorlik ruhida harakat qiladilar, bu esa umumiy innovatsion ekotizimni mustahkamlaydi. KOB sektorini hududiy klasterlar asosida rivojlantirishning strategik ustunliklaridan biri bu iqtisodiy resurslarning lokalizatsiyasidir, ya'ni ishlab chiqarish, xizmat ko'rsatish, ilmiy-tadqiqot va logistika infratuzilmasining bir markazda jamlanishi xarajatlarni kamaytirib, ishlab chiqarish samaradorligini oshiradi. Klaster yondashuvi davlat siyosatida hududiy tafovutlarni kamaytirish, iqtisodiy markazlarni diversifikatsiya qilish va yangi sanoat hududlarini shakllantirish imkonini beradi. Bunda mahalliy hokimiyat organlari, biznes uyushmalari, ta'lim muassasalari va innovatsion markazlarning uzviy hamkorligi muhim ahamiyatga ega. Shu bilan birga, klaster tizimida kichik biznesning rolini oshirish uchun davlat tomonidan soliq imtiyozlari, subsidiyalar, kredit kafolatlari va eksportni qo'llab-quvvatlash dasturlarini joriy etish zarurdir. KOB subyektlarini klaster muhitiga jalb etish ularning raqobatbardoshligini kuchaytiradi, korporativ boshqaruv madaniyatini shakllantiradi hamda bozor kon'yunkturasiga tez moslashuvchanlikni ta'minlaydi. Hududiy klasterlarda iqtisodiy resurslar oqimini boshqarishning samarali mexanizmlarini yaratish raqamli texnologiyalar asosida amalga oshirilishi lozim, chunki zamonaviy sharoitda raqamli boshqaruv platformalari ishlab chiqarish jarayonlarini monitoring qilish, ma'lumotlar almashinuvi va tahlil qilishni soddalashtiradi. Innovatsion klasterlar tarkibida kichik korxonalarining ishtirokini kengaytirish yangi texnologiyalarni sinovdan o'tkazish, mahsulot dizaynini takomillashtirish va xalqaro bozorga chiqish imkoniyatlarini oshiradi. Shu sababli klaster siyosatini amalga oshirishda ilmiy-tadqiqot institutlari, texnoparklar, biznes-inkubatorlar bilan uzviy integratsiyani yo'lga qo'yish zarur. O'zbekiston tajribasida to'qimachilik, charm-poyabzal, oziq-ovqat, farmatsevtika, kimyo va qishloq xo'jaligi sohalarida klasterlashuv natijalari ijobiy samara bermoqda. Bu yo'nalishda klaster tarkibidagi kichik korxonalar yirik ishlab chiqaruvchilar bilan hamkorlikda xomashyo yetkazib berish, qayta ishlash, tayyor mahsulot ishlab chiqish va eksportni amalga oshirishda faol ishtirok etmoqda. Bunday integratsiya natijasida hududlarda yangi

ishlab chiqarish zanjirlari shakllanmoqda, bu esa iqtisodiy faollikni oshiradi va mahalliy budjetga tushumlar hajmini kengaytiradi. Klaster tizimining uzoq muddatli samaradorligi esa boshqaruv mexanizmlarining muvofiqlashtirilganligi, infratuzilmaviy rivojlanish va kadrlar tayyorlash tizimining klaster ehtiyojlariga moslashtirilganligiga bog‘liqdir. Shuningdek, klaster siyosatida barqaror rivojlanish tamoyillari, ekologik muhofaza, energiya tejankor texnologiyalar va yashil iqtisodiyot yondashuvlarini tatbiq etish zarur. Kichik va o‘rta biznesni hududiy klasterlar orqali rivojlantirishning muhim jihatlaridan biri bu ularning xalqaro iqtisodiy tizimlarga integratsiyasidir. Global klaster tarmoqlariga qo‘shilish orqali mahalliy korxonalar yangi bozorlar, texnologiyalar va investitsiya manbalariga chiqish imkoniyatiga ega bo‘ladi. Shu tariqa, klaster yondashuvi kichik va o‘rta biznesni barqaror rivojlantirish, innovatsiyalarni tatbiq etish va iqtisodiy o‘rta biznesni ta‘minlashning eng samarali mexanizmlaridan biri sifatida namoyon bo‘ladi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Karimov B. *“Kichik biznesni rivojlantirishning klaster yondashuvi”*, Toshkent: Iqtisodiyot va moliya, 2022.
2. Tursunov S., Rahmonov D. *“Hududiy klasterlarni shakllantirishda boshqaruv mexanizmlari”*, Toshkent: Fan va taraqqiyot, 2023.
3. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining PQ-4857-son qarori. *“Hududlarda sanoat klasterlarini tashkil etish chora-tadbirlari to‘g‘risida”*, Toshkent, 2020.
4. Saidov M. *“Kichik va o‘rta biznesning iqtisodiy rivojlanishdagi o‘rni”*, Toshkent: Universitet nashriyoti, 2021.
5. O‘zbekiston Respublikasi Iqtisodiyot va moliya vazirligi hisobotlari, 2023-yil.
6. Ismoilov A. *“Klaster tizimida innovatsiyalarni boshqarish”*, Toshkent: Iqtisodiyot va boshqaruv jurnali, 2022.

